

LA RELIGIÓ ROMANA. EL TEMPLE

1. LA RELIGIÓ ROMANA

La religió a Roma va ser un dels suports que van sostenir l'aparell de l'Estat. Els romans dels primers temps temien els fenòmens atmosfèrics i les forces de la natura (*numina*), per evitar-ne les reaccions perniciososes, els divinitzaren i els retien culte. Així, els llocs de culte més antics van ser els boscos sagrats (*luci*), d'on "sortien" amenaçadores veus indesxifrables. El contacte amb els pobles veïns els va proporcionar altres creences, com el culte a Júpiter, déu del llamp i de la tempesta, i el culte al foc de la llar, personificat en la deessa Vesta. Els cultes als déus i les deesses es van anar concretant a través del temps, de manera que tota activitat pública i fins i tot privada era precedida per un acte de culte a algun déu o alguna deessa.

1.1. ACTES DE CULTE

- ❖ **Els cultes populars** → eren actes que feien els plebeus i els esclaus en honor de la deessa Ceres o altres divinitats. Normalment consistien en un gran àpat, encesa de fogueres i un sacrifici.
- ❖ **Els cultes domèstics** → es donava culte al fundador de la *gens* i als *Manes*, que eren les ànimes dels avantpassats, cremant flors i aliments al larari. Amb aquest ritu creien que les divinitats serien benignes amb la família. El *pater familias* presidia els actes de culte en qualitat de sacerdot.
- ❖ **Els cultes públics** → es feien en presència dels sacerdots i en llocs destinats exclusivament a honorar les divinitats de l'Estat: els temples.

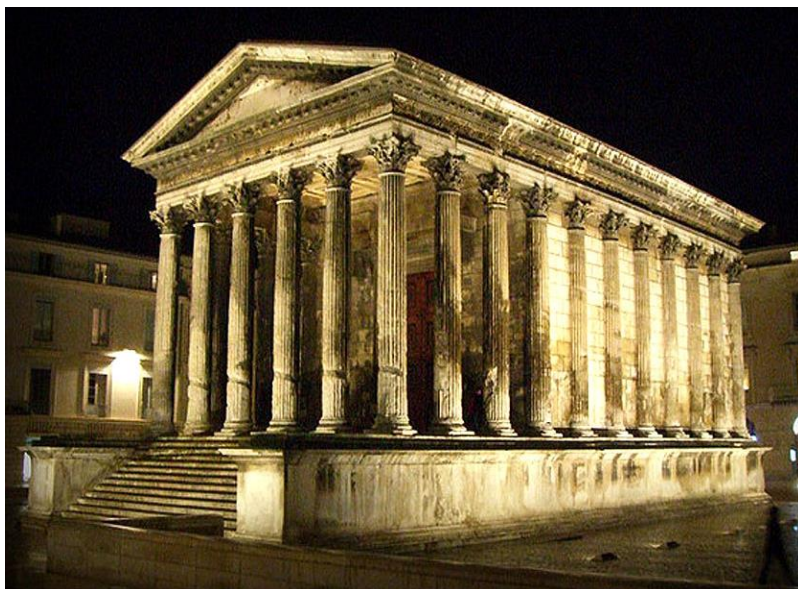

Lararium de la casa dels Vetti, Pompeia

1.2. EL TEMPLE

El temple principal de la ciutat solia estar dedicat a la **Tríada Capitolina**, composta pels déus **Júpiter**, **Juno** i **Minerva**, igual que el Capitoli de Roma, o bé al **culte de l'emperador**. Era l'edifici més destacat del fòrum, tant per la seva posició central com per la seva situació elevada. Al mateix fòrum, com també en altres llocs de la ciutat, n'hi solia haver d'altres, consagrats a diverses divinitats. L'arquitectura del temple romà es forma sota la doble matriu itàlica i grega. En efecte, els primers temples romans van ser construïts seguint el model itàlic -segons alguns, etrusc. Així s'aixequen sobre un **podium**, una base rectangular elevada, al qual s'accedeix per una **escala frontal**, que condueix a un **porxo sostingut per columnes**. El porxo arrecera l'entrada a la **cella** on solia haver-hi una imatge del déu. Ara bé, més tard aquesta estructura va ser lleugerament modificada per la influència grega. La diferència bàsica entre el temple romà i el grec era que el porxo sostingut per columnes envoltava el temple grec completament i no solament per la façana de davant. Així és que els constructors romans van intentar acostar-se al model grec, fos allargant la columnata pels dos costats del temple o completant-la tot al voltant del temple, però amb mitges columnes adossades a les parets, com a la Maison Carré de Nimes.

El temple era considerat tant en la religió grega com en la romana la **residència del déu i els homes no entraven a pregar-li**. Per això la seva monumentalitat del temple era exterior, expressada sobretot en la façana, que oferia així un fons digne del culte -oracions i sacrificis- que es realitzava a fora, principalment entorn de l'**ara**, situat en general just davant l'edifici.

Maison Carrée, Nimes.

Temple romà de Vic.

1.3. FESTES RELIGIOSES

Els romans celebraven nombroses festes religioses. Una de les principals eren els *Saturnalia*, dedicades a Saturn. Se celebraven el desembre i durant les festes els amics i els familiars se solien fer regals. Els jocs (*ludi*) també eren actes de culte dedicats a una divinitat; des de l'inici de la Monarquia es van celebrar jocs anualment, com els *Ludi Romani*.

1.4. INSTITUCIONS RELIGIOSES

A la Roma primitiva ja es van fundar col·legis i confraries de sacerdots. Els membres que en formaven part no vivien en comunitats de béns ni de lloc, excepte les vestals.

- ❖ **El col·legi dels flàmines** → era el més antic i el de més rang. El formaven quinze sacerdots, però només tres estaven al servei de les divinitats més grans: el *flament dialis*, al servei del déu Júpiter; el *flament martialis*, al servei del déu Mart; el *flamen quirinalis*, al servei del déu Quirí.
- ❖ **El col·legi dels pontífexs** → va ser el col·legi que va tenir més transcendència en la vida pública. Era presidit pel *Pontifex Maximus* ; les atribucions dels pontífexs s'estenien a qualsevol acte religiós, tan privat com públic. També ajudaven els magistrats en els actes de culte que aquests presidien. A més, redactaven el calendari i assenyalaven els **dies fastos** (en què es podia treballar i celebrar processos judicials) i els **nefastos** (en què es prohibia fer qualsevol activitat jurídica) i eren els encarregats de custodiar els arxius religiosos on es guardaven els cerimonials dels ritus

religiosos, les resolucions dels processos jurídics i l'anotació dels fets que s'havien esdevingut durant l'any (*annales*).

- ❖ **El col·legi de les vestals** → eren sacerdotesses encarregades de mantenir encès el foc sagrat consagrat a la deessa Vesta. El col·legi de les vestals era una institució molt primitiva, formada per un grup de noies verges de bona família que vivien en comunitat en una casa-monestir situada al Fòrum i portaven una vida espiritual i casta durant trenta anys.

Vestals alimentant el foc sagrat

- ❖ **El col·legi dels àugurs i dels harúpeus** → els àugurs tenien com a tasca desxifrar la voluntat dels déus per mitjà del vol dels ocells, uns altres signes celests, o també examinant com menjaven els pollastres sagrats. Els harúpeus examinaven les entranyes dels animals sacrificats per deduir la voluntat de la divinitat.

1.5. RELIGIÓ DURANT L'IMPERI

Durant els darrers anys de la República i els primers del mandat d'Octavi August la pràctica i les creences religioses van decaure profundament. Octavi August mateix i els primers emperadors es van adonar de la necessitat de restablir els valors tradicionals i religiosos i van protegir la religió tradicional.

❖ Els cultes orientals

Els soldats que arribaven d'Orient i d'Àfrica van introduir a Roma una sèrie de cultes orientals (Ísis, Mitra, Cíbele) que es van estendre molt ràpidament a tot l'Imperi. Els seguidors d'aquestes religions feien pràctiques d'iniciació i ritus purificadors en llocs reservats als iniciats, cosa que despertava el recel del poder polític.

❖ El culte a l'emperador

A les províncies es va retre culte a Octavi August i als emperadors posteriors i es van construir altars i temples en honor seu perquè eren considerats déus. Es va iniciar així l'anomenat culte a l'emperador. L'emperador Dioclecià, al final del segle III dC, va fer un pas més i va establir un nou culte imperial: l'adoració. Amb aquest ritu de la genuflexió, els súbdits retien homenatge a la divinitat de l'emperador.

August de Prima Porta

1.5. EL CRISTIANISME

Una altra de les religions que ja al segle I dC es va introduir a Roma amb una gran força va ser el cristianisme. Les doctrines morals i socials i el monoteisme que proclamava estaven en contradicció amb la pluralitat de déus i el concepte moral i socials de les religions humanes dels romans. Els cristians va ser considerats enemics públics, perquè refusaven retre culte a l'emperador.

Finalment, amb l'Edicte de Milà (313) l'emperador Constantí va permetre la llibertat de culte i el cristianisme va tenir els mateixos privilegis que tenien les altres religions. En arribar al poder l'emperador hispà Teodosi, el cristianisme va resultar molt afavorit en perjudici del politeisme tradicional que va arribar a ser prohibit. Des d'aquell moment es va establir una estreta relació entre l'Església cristiana i l'Estat.

Moneda amb Teodosi I